

ПРЕДГОВОР

През последните години *Системата за мониторинг на корупцията* на Центъра за изследване на демокрацията показва, че административната корупция в България не намалява. Същото се отнася и за една още по-всеобхватна форма на корупция – завладяването на държавата. Тези две прояви са тясно свързани, тъй като представляват различни аспекти на едно и също явление: корупционно поведение. Масовата **административна корупция** в страната е показателна не само за нарушения и злоупотреби от страна на държавните служители при взаимодействието им с бизнеса и гражданите. Ситуацията се усложнява от високите нива на **политическа корупция** – т.е. многобройните корупционни отношения и зависимости, в които са въввлечени висши държавни служители и политици на управленско ниво. Обикновено корупционните отношения на различните равнища на институциите в държавното управление са като цяло сходни и се обуславят от структурни за българското общество фактори. През последното десетилетие по-голяма публичност придобиха особен тип комплексни корупционни сделки и зависимости, обикновено наричани **завладяване на държавата**. Това се отнася до практиката на много влиятелни (включително бизнес) фигури да си осигурят преференциално отношение от държавата чрез сложни корупционни сделки и други нарушения на закона. Те постигат това чрез въздействие върху функционирането и политиката на държавните институции с цел удовлетворяване на техните частни интереси за сметка на общественото благо.

Подобна е ситуацията в българската икономика поради монополното положение на някои фирми на конкретни пазари. Тези компании обикновено успяват да получат привилегирован достъп до публичните ресурси чрез договори за обществени поръчки. Завладяването на държавата се използва и от сенчестия бизнес, за да осигури безпрепятствено разгръщане и дейност в сивата и дори черната икономика.

Административната корупция и завладяването на държавата включват злоупотреба с публична власт за лична изгода, но те се различават по начина, по който се извършва тази умишлена злоупотреба. Ако административна корупция може да се разглежда като корупционна сделка, свързана с единични дейности, то завладяването на държавата е система от корупционни отношения, извършвани от едни и същи фигури. Това позволява системно и приоритетно да се обслужва частният интерес на олигархични кръгове, които разполагат с дългосрочен привилегирован достъп до обществените ресурси.

Високите нива на административната корупция и завладяването на държавата водят до формиране на **области със системни проблеми**,

в които непрекъснато се сблъскват и блокират повечето политики за противодействие. Такива проблемни области са:

- Злоупотреби с **обществени поръчки**. Клиентелистко или патерналистично разпределение на договори за обществени поръчки за избрани групи фирми.
- Механизми на **скритата икономика**. Системното нарушаване на данъчното и трудовото законодателство, в резултат на което се получават относителни икономически предимства на фирми, опериращи в скритата икономика.
- ДДС и други **данъчни измами**. Системни злоупотреби от групи, които извличат неправомерно ДДС или нарушават данъчното и акцизното законодателства, за да генерират незаконни доходи.
- Контрабанда и стабилно функциониране на **нелегалните пазари** (наркотици, проституция, кражби на коли, трафик на хора и т.н.). Нарушения на митническото и данъчното законодателство и мащабно участие в дейности, забранени от закона.
- Блокиране на **правоприлагащите институции**. Системна корупция на служители в тези институции с цел предотвратяване на всякакви санкции при нарушаване на закона.
- Възпрепятстване и блокиране работата на различни институции от **контролната система**. Постоянно неспазване на стандартите и регулациите в правната уредба, насочени към извличане на допълнителни печалби и получаване на неоправдани пазарни предимства.
- Завладяване на **медиите**. Скритата собственост и контролът на медиите позволяват чрез договори за връзки с обществеността и реклами да се осигурява медиен комфорт на политическия и бизнес елит.